

**ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БӨГЕЛМӘ МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫНЫҢ
«ВЯЗОВКА АВЫЛ ЖИРЛЕГЕ» МУНИЦИПАЛЬ БЕРӘМЛЕГЕ СОВЕТЫ**

IV ЧАКЫРЫЛЫШ

ЕГЕРМЕ СИГЕЗЕНЧЕ СЕССИЯ

Карар № 4

Вязовка авылы

2022 ЕЛНЫҢ 15 АВГУСТЫ

**Татарстан Республикасы Бөгелмә муниципаль районының «Вязовка авыл
жирлеге» муниципаль берәмлегендә инициатив проектларны тәкъдим итү,
кертү, тикшерү һәм карау тәртибен раслау турында**

26.1 статья нигезендә. «Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрэндәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон Татарстан Республикасы Бөгелмә муниципаль районының «Вязовка авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге Уставына, «Вязовка авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге Советына таянып,

Карар итте:

1. Татарстан Республикасы Бөгелмә муниципаль районының «Вязовка авыл
жирлеге» муниципаль берәмлегендә инициативалы проектларны тәкъдим итү, кертү,
фикер алышу һәм карау тәртибен кушымта нигезендә расларга.

2. Әлеге карар Татарстан Республикасы Бөгелмә муниципаль районының
«Вязовка авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге Уставы белән билгеләнгән тәртиптә
үз көченә керә һәм бастырып чыгарылырга тиеш.

3. Әлеге карарның үтәлешен контрольдә тотам.

**«Вязовка авыл жирлеге»
муниципаль берәмлеге башлыгы**

Томский А.Г.

2022 елның 15 августындагы
«Вязовка авыл җирлеге» муниципаль
берәмлеге Советының
XXVIII сессиясенең 4 нче карарына
кушымта

Татарстан Республикасы Бөгелмә муниципаль районының «Вязовка авыл җирлеге» муниципаль берәмлегендә инициатив проектларны тәкъдим итү, кертү, фикер алышу һәм карау тәртибе

1 бүлек. Гомуми нигезләмәләр

1 статья. Хәзерге тәртипне көйләү предметы

1. Бу Тәртип Россия Федерациясе Конституциясе, «Россия Федерациясендә җирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон һәм Татарстан Республикасы Бөгелмә муниципаль районының «Вязовка авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге Уставы нигезендә инициативалы проектларны тәкъдим итү, кертү, фикер алышу, карау, шулай ук аларны конкурс нигезендә сайлап алу белән бәйле булган мөнәсәбәтләрне жайга сала.

2. Татарстан Республикасы бюджетыннан бюджетара трансфертлар исәбеннән финанс ярдәме алу өчен тәкъдим ителә торган инициатив проектларны тәкъдим итү, фикер алышу, карау һәм сайлап алу белән бәйле мөнәсәбәтләргә, Россия Федерациясе, Татарстан Республикасы законнары һәм (яисә) башка норматив хокукый актларында һәм муниципаль норматив хокукый актларда башкасы каралмаган булса, әлеге тәртип нигезләмәләре кулланылмый.

2 Статья. Инициатив проектлар

1. Инициатив проект нигезендә бу тәртиптә Татарстан Республикасы Бөгелмә муниципаль районының «Вязовка авыл җирлеге» муниципаль берәмлегендә яшәүчеләрнең Каенлык авыл җирлегендә яки аның өлешендә яшәүчеләр өчен өстенлекле әһәмияткә ия булган чараларны гамәлгә ашыру, җирле әһәмияттәге мәсьәләләрне яисә җирле үзидарә органнарына бирелгән башка мәсьәләләрне хәл итү хокукы турындагы тәкъдиме аңлашыла.

2. Инициатив проектта түбәндәге мәгълүматлар булырга тиеш:

1) Вязовка авыл җирлегендә яки аның өлешендә яшәүчеләр өчен чишелеш өстенлекле булган проблеманы тасвирлау;

2) күрсәтелгән проблеманы чишү буенча тәкъдимнәрне нигезләү;

3) инициатив проектны тормышка ашыруның көтелгән нәтижәләре (көтелгән нәтижәләр) тасвирламасы;

4) инициатив проектны тормышка ашыру өчен кирәкле чыгымнарны алдан исәпләү;

5) инициатив проектны гамәлгә ашыруның планлаштырылган сроклары;

6) әлеге проектны гамәлгә ашыруда кызыксынган затларның планлаштырылган (ихтимал) финанс, мөлкәт һәм (яки) хезмәт катнашуы турында белешмәләр;

7) инициативалы түләүләрнең планлаштырылган күләменнән тыш, әлеге акчаларны гамәлгә ашыру өчен файдалану күздә тотылган очракта «Вязовка авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге бюджеты акчалары күләменә күрсәтмә;

8) «Вязовка авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге территориясенә яисә аның чикләрендә әлеге Тәртипнең 3 статьясы нигезендә инициатив проект гамәлгә ашырылачак өлешен күрсәтү.

3. Инициатив проект әлеге статьяның 2 өлешендә каралган белешмәләренә үз эченә алган проект тасвирламасын үз эченә ала, аңа инициатор карары буенча график һәм (яки) таблица материаллары кушып бирелергә мөмкин.

Проектны тасвирлау формасы һәм аны тутыру буенча тәкъдимнәр Татарстан Республикасы Бөгелмә муниципаль районының «Вязовка авыл җирлегенә» муниципаль берәмлегенә Башкарма комитеты тарафыннан раслана (алга таба – «Вязовка авыл җирлегенә» муниципаль берәмлегенә Башкарма комитеты).

3 Статья. Халык мәнфәгатьләрендә инициатив проектлар тормышка ашырыла ала торган территорияне билгеләү

1. Инициатив проектлар Вязовка авыл җирлегенә халык мәнфәгатьләрендә, шулай ук түбәндәге территорияләрдә яшәүчеләр мәнфәгатьләрендә тормышка ашырыла:

- 1) күпфатирлы йорт подъезды;
- 2) күпфатирлы йорт;
- 3) күпфатирлы йортлар һәм (яки) торак йортлар төркеме (шул исәптән урам, квартал яки планлаштыру структурасының башка элементы);
- 4) торак микрорайоны;
- 5) торак микрорайоннар Төркеме;
- 6) «Вязовка авыл җирлегенә» муниципаль берәмлегенә

2 бүлек. Инициативалы проектларны тәкъдим итү һәм фикер алышу

4 Статья. Проектны башлап җибәрүчеләр

1. Инициативалы проектны кертү турындагы инициатива белән чыгыш ясарга хокуклы:

1) уналты яшькә җиткән һәм «Вязовка авыл җирлегенә» муниципаль берәмлегенә территориясендә яшәүче 10нан да ким булмаган инициатив төркем (алга таба – инициатив төркем);

2) Территориаль иҗтимагый үзидарә органнары;

3) иҗтимагый берләшмәләренң җирле берләшмәләре яки җирле бүлекләре.

2. Әлеге статьяның 1 өлешендә күрсәтелгән затлар (алга таба – проектның инициаторлары):

1) инициатив проект әзерлиләр;

2) инициативалы проект буенча фикер алышуну оештыралар яисә әлеге башлык нигезләмәләренә туры китереп инициативалы проектка ярдәм итү турындагы мәсьәлә буенча гражданның фикерләрен ачыклауны тәэмин итәләр;

3) инициатив проектны «Вязовка авыл җирлегенә» муниципаль берәмлегенә Башкарма комитетына кертәләр;

4) инициатив проектны тормышка ашыруны контрольдә тотуда катнашалар;

5) «Вязовка авыл җирлегенә» муниципаль берәмлегенә җирле үзидарә органнарының әлеге Тәртиптә һәм аның нигезендә кабул ителгән башка норматив хокукый актлары белән билгеләнгән башка хокукларны гамәлгә ашыралар һәм вазыйфаларны башкара.

3. Инициатив төркем булдыру һәм әлеге статьяның 2 өлешендә күрсәтелгән мәсьәләләр буенча карарлар кабул итү Беркетмә белән рәсмиләштерелә. Беркетмә формасы «Вязовка авыл җирлегенә» муниципаль берәмлегенә Башкарма комитеты тарафыннан раслана.

4. Әлеге статьяның 2 өлешендә күрсәтелгән мәсьәләләр буенча карарлар территориаль иҗтимагый үзидарә уставы нигезендә территориаль иҗтимагый үзидарә органнары булып торучы проект инициаторлары тарафыннан кабул ителә.

5. Өлеге статьяның 2 өлешендө күрсәтелгән мәсьәләләр буенча карарлар, гамәлгә кую документлары нигезендә, ижтимагый берләшмәләр булып торучы проектның инициаторлары тарафыннан кабул ителә.

5 Статья. Инициативалы проектка ярдәм итү мәсьәләсе буенча гражданнарның фикерләрен ачыклау

1. Инициатива проектын Вязовка авыл жирлеге халкы яисә аның өлешендә яшәүчеләр хупларга тиеш.

2. Проектның инициаторы инициативалы проектка ярдәм итү турындагы мәсьәлә буенча гражданнарның фикерләрен ачыклауны оештыра:

1) гражданнар жыелышында яки конференциясендә, шул исәптән территориаль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча гражданнар жыелышында инициатив проектны карау;

2) гражданнарны сораштыру үткөрү;

3) инициатив проектны хуплап гражданнарның имзаларын жыю.

3. Проектның инициаторы инициативалы проектка ярдәм итү мәсьәләсе буенча гражданнарның фикерен ачыклауның берничә формасын файдалану турында Карар кабул итәргә хокуклы.

6 Статья. Инициативалы проектларны тәкъдим итү мәсьәләләре буенча гражданнар жыелышы

1. Инициатив проектны тәкъдим итү мәсьәләләре буенча гражданнар жыелышы (алга таба-жыелыш) проект инициаторы карары буенча «жыелышлар, митинглар, демонстрацияләр, урам йөрешләре һәм пикетлар турында» 19.06.2004 ел, №54-ФЗ Федераль законда каралган тәртиптә билгеләнә һәм үткәрелә.

2. Жыелыш «Вязовка авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге территориясенә бер өлешендә уздырыла, анда яшәүчеләр мәнфәгатьләрендә инициативалы проектны гамәлгә ашыру планлаштырыла. Инициативалы проектны тормышка ашыру Каенлы авыл жирлеге халкы мәнфәгатьләрендә планлаштырылса, Бөгелмә шәһәре территориясенә төрле өлешләрендә берничә жыелыш үткәреләргә мөмкин.

3. Жыелышта уналты яшкә житкән Тиешле территориядә яшәүчеләр катнашырга хокуклы.

4. Жыелыш үткәреләргә мөмкин:

1) көндезге формада-көн тәртибендәге мәсьәләләр буенча фикер алышу һәм тавыш бирүгә куелган мәсьәләләр буенча карарлар кабул итү өчен халыкның бергә булуы формасында;

2) көндезге-читтән торып уздырыла торган формада-көн тәртибе һәм тавыш бирүгә куелган мәсьәләләр буенча карарлар кабул итү, шулай ук жыелыш уздыру турында хәбәрдә яки «Интернет» мәгълүмат – телекоммуникация челтәрендә (алга табарәсми сайт) Бөгелмә муниципаль районының рәсми сайтынан файдаланып, жыелыш уздыру яки тавыш бирү турында хәбәр итүдә күрсәтелгән урынга яки адрес буенча карарлар кабул итү мөмкинлеген күздә тотып торган формада (алга табарәсми сайт).

5. Бер жыелышта берничә инициатив проектны карарга мөмкин. Өлеге очракта жыелышны оештыру һәм үткөрү хокуклары һәм бурычлары проектларның инициаторлары тарафыннан бергә гамәлгә ашырыла.

6. Проектның инициаторы жыелыш үткөрү, документлар әзерләү һәм жибөрү чыгымнарын үз өстенә ала.

7. «Вязовка авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге башкарма комитеты проектның инициаторына җыелыш үткәрдә ярдәм күрсәтә, шул исәптән аны үткәрү өчен бина да түләүсез бирә. «Вязовка авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге башкарма комитеты карары белән җыелышлар уздыру өчен бирелә торган биналар исемлеге билгеләнә.

8. Җыелыш 15 кешедән торган катнашучылар арасында хокуклы санала.

8 Статья. Җыелыш үткәргә әзерлек

1. Җыелышны үткәрү турында проектның инициаторы карарында күрсәтелә:

1) фикер алышу өчен җыелыш үткәрелә торган инициатив проект;

2) җыелыш уздыру формасы (көндөзгә яки көндөзгә-читтән торып);

3) җыелышның көн тәртибе, ә җыелыш уздырылган очракта көндөзгә-читтән торып-халык тавыш бирүен үткәрү планлаштырыла торган мәсьәләләр;

4) җыелышны уздыру датасы, вакыты, урыны, җыелышны көндөзгә-читтән торып уздыру очрагында – шулай ук тавыш бирүгә куелган мәсьәләләр буенча халык карарларын кабул итү тәмамлану датасы һәм андый карарлар тапшырылырга тиешле урын яки адрес, йә тавыш бирүгә куелган мәсьәләләр буенча рәсми сайттан файдалану турында карар;

5) җыелышта көндөзгә формада уздырыла торган катнашучыларның яки көндөзгә-читтән торып җыелыш уздырылган очракта көн тәртибендәгә мәсьәләләр турында фикер алышуда катнашучыларның фаразланган саны;

6) җыелыш уздырыла торган территориядә яшәүчеләргә хәбәр итү ысуллары.

2. Проектның инициаторы «Вязовка авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге Башкарма комитетына җыелышны үткәрү турында язма хәбәрнамәне 15 көннән дә соңга калмыйча 10 көннән дә соңга калмыйча җибәрә.

3. Җыелыш уздыру турындагы белдерүдә күрсәтелә:

1) проектның инициаторы турында белешмәләр (инициатив төркем әгъзаларының фамилияләре, исемнәре, атасының исемнәре, аларның яшәу урыны яки булуы турында белешмәләр);

2) әлеге статьяның 1 өлешендә каралган мәгълүматлар;

3) проектның инициаторларының фамилияләре, исемнәре, әтисенең телефон номерлары җыелышны оештыру һәм үткәрү буенча боеру функцияләрен башкару;

4) җыелышны үткәрдә ярдәм итү турында, шул исәптән җыелыш уздыру өчен бина бирү (көндөзгә-читтән торып җыелыш уздырган очракта турыдан-туры фикер алышу) һәм (яки) тавыш бирүгә куелган мәсьәләләр буенча халыкны тавыш бирү өчен рәсми сайттан файдалану турында.

4. Җыелышны үткәрү турында белдерү проектның инициаторы һәм проектның инициаторы аны оештыру һәм үткәрү буенча боеру функцияләрен үтәүче затлар тарафыннан имзалана. Җыелышны үткәрү турындагы хәбәр инициатив төркем тарафыннан аны оештыру һәм үткәрү буенча боеру функцияләрен башкарырга вәкаләтле затлар тарафыннан имзалана.

5. Җыелыш уздыру өчен бүлмә бирү турындагы үтенеч булган очракта, «Вязовка авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге Башкарма комитеты хәбәрнамә кәргән көннән өч көн эчендә (эш көннәрендә) проект инициаторына бинаны уздыру мөмкинлеге турында хәбәр итә яки җыелышның урынын һәм (яки) вакытын үзгәртәргә тәкъдим итә. Проектның инициаторы әлеге тәкъдимне алганнан соң өч көн эчендә (эш көннәрендә) җыелышның урынын һәм (яки) вакытын үзгәртүгә ризалык яки ризалык булмау турында (җыелыш көндөзгә-читтән торып уздырылган очракта турыдан-туры фикер алышу) хәбәр итәргә тиеш.

6. "Вязовка авыл җирлеге" муниципаль берәмлеге башкарма комитеты җыелыш уздыру турында, шул исәптән инициатива проекты белән танышу тәртибе турында рәсми сайтта белешмәләр урнаштыра:

- 1) җыелыш уздыру турында хәбәр алынганнан соң өч көн эчендә (эш көннәре);
- 2) проект инициаторы ризалыгын алганнан соң җыелышның урынын һәм (яки) вакытын үзгәртү турында тәкъдим белән 2 эш көнненән дә соңга калмыйча (җыелыш көндөзгә-читтән торып уздырылган очракта турыдан-туры фикер алышу).

7. «Вязовка авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге башкарма комитеты җыелышны үткәрдә ярдәм итү проектын тәкъдим итү максатыннан вәкаләтле вәкил күрсәтмәсе рәвешендә үз карары белән билгеләп куя ала. Вәкаләтле вәкил итеп билгеләнү турында «Вязовка авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге Башкарма комитеты проектның инициаторын алдан язма рәвештә җыелыш үткөрү турында язма хәбәрнамәдә күрсәтелгән адрес буенча хәбәр итә.

9 Статья. Җыелышны көндөзгә формада үткөрү тәртибе

1. Җыелыш башланганчы проект инициаторы җыелышта катнашкан гражданның теркәүне, «Вязовка авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге башкарма комитеты раслаган форма буенча исемлек төзүне тәэмин итә. Җыелышта катнашкан гражданның исемлеге җыелыш протоколының аерылгысыз өлеше.

2. Җыелышның көн тәртибе сораулары буенча тавыш бирү тәртибе җыелышта катнашучыларның күпчелек тавышы белән раслана. Җыелышның көн тәртибе мәсьәләләре буенча карарлар җыелышта катнашучыларның күпчелек тавышы белән кабул ителә.

3. Җыелыш проект инициаторы вәкиле белән ачыла. Җыелышны алып бару өчен председател һәм секретарь сайлана.

4. Рәис җыелыш алып бара, көн тәртибендәгә мәсьәләләргә игълан итә, катнашучыларга чыгыш ясау өчен сүз бирә, җыелыш кабул иткән карарларны формалаштыра, аларны тавыш бирүгә куя, тавыш бирү нәтижәләрен игълан итә.

5. Секретарь җыелыш протоколын алып бара, анда алар буенча тавыш бирү нәтижәләрен күрсәтеп, җыелыш кабул иткән барлык карарларны чагылдыра. Җыелыш протоколын җыелыш секретаре һәм председателе имзалай.

6. Җыелыш беркетмәсендә күрсәтелә:

- 1) җыелышның урыны һәм вакыты;
- 2) җыелышта катнашкан гражданның саны;
- 3) җыелыш рәисе һәм секретаре турында белешмәләр, аларның яшәү урыны күрсәтелгән;
- 4) җыелышның көн тәртибе, чыгышларның эчтәлегә;
- 5) көн тәртибе мәсьәләләре буенча кабул ителгән карарлар.

10 Статья. Җыелышны читтән торып уздыру тәртибе

1. Җыелыш уздырылган очракта көндөзгә-читтән торып көн тәртибендәгә мәсьәләләр буенча фикер алышу һәм тавыш бирүгә куелган мәсьәләләр буенча карарлар кабул итү өлесе Тәртипнең 9 статьясында билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла.

2. Фикер алышуда катнашмаган затларны тавыш бирүгә куелган мәсьәләләр буенча язма рәвештә рәсмиләштерелгән җыелыш үткөрү турындагы хәбәрдә күрсәтелгән урынга яки адреска җибәргә хокуклы. Карар формасы «Вязовка авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге Башкарма комитеты тарафыннан раслана.

3. Көндөзгө-читтән торып уздырыла торган жыелышта көндөзгө сөйлөшүдө катнашкан затлар, шулай ук карарлары кабул итү тәмамланганчы алынган затлар катнаша.

4. Жыелышны көндөзгө-читтән торып уздыру очрагында рәсми сайттан файдаланып, жыелыш уздыру турында хәбәр урнаштыру һәм фикер алышуда катнашмаган затларны тавыш бирү көн тәртибе сораулары буенча күрсәтелгән сайтта үткөрөлө.

5. Жыелышның көн тәртибендөгә мәсьәләләр буенча рәсми сайттан файдаланып тавыш бирү жыелыш уздырыла торган территориядә яшәүчеләр тарафыннан шәхсән көн тәртибендөгә һәр мәсьәлә буенча «за», «каршы» яки «воздержался» формулировкалары белән белдерелгән карарны күрсәтү юлы белән гамәлгә ашырыла. Тавыш бирүдә рәсми сайттан файдаланып катнашучылар булып тавыш бирү тәмамлану көненә һәм вакытына кадәр электрон формада тавыш биргән кешеләр санала. Яшәүчеләрне ачыклау Бердәм идентификация һәм аутентификация системасы хисап язмасы ярдәмендә башкарыла. Тавыш бирү башлану көненән һәм аның бетү көненә һәм вакытына кадәр өзеклексез үткөрөлө.

6. Рәсми сайтны кулланып тавыш бирү нәтижеләре протокол формасында формалаша һәм мондый тавыш бирү тәмамланганнан соң 1 эш көне эчендә күрсәтелгән сайтка урнаштырыла. Тавыш бирүнең расланган беркетмәсе «Вязовка авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге Башкарма комитеты проектны оештырганнан соң өч эш көне эчендә башлап жиберә. Күрсәтелгән протокол-жыелыш протоколының аерылгысыз өлеше.

7. Тавыш бирүне уздырганда жыелышта катнашучы һәр кешенең шәхси мәгълүматларын эшкәртүгә «персональ мәгълүматлар турында» 2006 елның 27 июлендәге 152-ФЗ номерлы Федераль законның 9 статьясында билгеләнгән таләпләр нигезендә рәсмиләштерелә торган ризалыгы алынырга тиеш.

8. Тавыш бирү тәмамланганнан соң, тикшерү яки рәсми сайт кулланып, секретарь жыелыш протоколын ясый, ул секретарь һәм Председатель тарафыннан имзаланган.

9. Көндөзгө-читтән торып үткөрөлә торган жыелыш беркетмәсендә күрсәтелә:

- 1) Турыдан-Туры фикер алышу урыны һәм вакыты;
- 2) читтән торып тавыш бирү ысулы, аны башлау һәм тәмамлау датасы һәм вакыты;
- 3) жыелышта катнашкан гражданның саны;
- 4) жыелыш рәисе һәм секретаре турында белешмәләр, аларның яшәү урыны күрсәтелгән;
- 5) жыелышның көн тәртибе, чыгышларның эчтәлегенә турында фикер алышуда;
- 6) көн тәртибе һәм алар буенча тавыш бирү нәтижеләре буенча кабул ителгән карарлар.

11 Статья. Инициативалы проектларны тәкъдим итү мәсьәләләре буенча гражданның конференциясе

1. Инициатив проектны гамәлгә ашыру күздә тотылган 16 яшькә житкән территориядә яшәүчеләр саны 1000 кешедән артып китсә, инициатив проектларны тәкъдим итү мәсьәләләре буенча гражданның конференциясе (алга таба – конференция) уздырылырга мөмкин.

2. Конференция өлегә статьяда билгеләнгән үзенчәлекләрне исәпкә алып, өлегә Тәртипнең 7-10 статьяларында билгеләнгән тәртиптә үткөрөлө.

3. Конференцияне үткөрү турында проект инициаторы Карарында өлегә Тәртипнең 8 статьясының 1 өлешендә каралган нигезләмәләр белән беррәттән күрсәтелергә тиеш:

- 1) 16 яшькә житкән территориянең 100 кешесеннән ким делегат була алмаган делегатлар сайлау өчен вәкилле нормасы;
- 2) делегатлар сайлау өчен жыелышларны уздыру вакыты һәм тәртибе.
4. Конференция протоколының аерылгысыз өлеше булып делегатлар сайлау турында жыелышлар беркетмәләре тора.

12 Статья. Гражданнарның инициативалы проектларга ярдәм итүгә имзаларын жыю

1. Гражданнарның инициативалы проектларга ярдәм итеп имзаларын жыю (алга таба-имзалар жыю) проектның инициаторы тарафыннан башкарыла.

2. Инициативалы проектларга, шул исәптән инициативалы төркем әгъзаларының имзаларын да кертәп, имзалар саны 20дән дә ким булмаска тиеш.

3. Имза жыю түбәндәгә тәртиптә башкарыла:

1) имзалар язылу битенә кертү юлы белән жыела, аның формасы «Вязовка авыл жирлеген» муниципаль берәмлеген Башкарма комитеты тарафыннан раслана;

2) язылу кәгазендә имзалар жыю гамәлгә ашырыла торган инициативалы проект күрсәтелә;

3) язылу битендә яшәүченең имзасы һәм аны кертү датасы куела. Имзаны һәм аны кертү датасын кеше үз кулы белән куя. Имза салучы затның үтенече буенча язылу битендә үз имзасын куя торган кеше турындагы белешмәләр язылу кәгазенә язылу кәгазенә кертелә ала. Күрсәтелгән белешмәләр кулъязма ысул белән генә кертелә, шул ук вакытта карандашларны куллану рәхсәт ителми;

4) резидент бер үк инициативалы проектны бер тапкыр гына хуплый ала;

5) имза жыючы проект инициаторы вәкиле имзалары белән һәр язылу таблицасы расланарга тиеш. Имза жыючы проектның инициаторы вәкиле кулдан кул белән үзенең фамилиясен, исемен һәм әтисенең исемен, туган көнен, яшәү урынын күрсәтә, шулай ук имзасын һәм аны кертү датасын куя;

6) имзалар жыю вакытында алгы һәм арткы ягында язылу кәгазен тутыру рәхсәт ителә. Шул ук вакытта оборотная як булып тора дөвәмәй лицевой як белән бердәм нумерация имзалар, ә заверительные имзалар һәм мәгълүматлар турында инициатор инициатора проект, гамәлгә ашыручы жыю имзалау, куела оборона ягына язылу кәгазе турыдан-туры соң, соңгы имза;

7) имзалар жыюда һәр кешенең шәхси мәгълүматларын эшкәртүгә ризалыгы булырга тиеш, ул «Персональ мәгълүматлар турында» 2006 елның 27 июлендәгә 152-ФЗ номерлы Федераль законның 9 статьясында билгеләнгән таләпләр нигезендә рәсмиләштерелә.

13 Статья. Бу инициативалы проектка ярдәм итү турындагы фикерләрен ачыклау өчен гражданнарны сораштыру үткөрү

1. Әлегә инициативалы проектка ярдәм итү турындагы фикерләрен ачыклау өчен гражданнардан сораштыру Вязовка авыл жирлегендә яшәүчеләр яки аның бер өлеше инициативасы белән үткөрелә:

1) Вязовка авыл жирлеген халкы мәнфәгатьләрендә инициатива проектын гамәлгә ашыру тәкъдим ителә;

2) инициатива проектны Вязовка авыл жирлегендә яшәүчеләр мәнфәгатьләрендә тормышка ашыру тәкъдим ителә, аларның саны 1000 кешедән артып китә.

2. Сораштыруны билгеләү өчен проектның инициаторы Татарстан Республикасы Бөгелмә муниципаль районының «Вязовка авыл жирлеген»

муниципаль берәмлеге Советына (алга таба –«Вязовка авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге Советына) гариза җибәрә, анда күрсәтелә:

1) сораштыру үткәргә тәкъдим ителгән инициатив проект;

2) проект инициаторы тәкъдимнәре:

а) сораштыруны үткәрү датасы һәм вакыты турында;

б) сораштыру үткәргәндә тәкъдим ителә торган (тәкъдим ителә торган) мәсьәләне (сорауларны) формулировкалау турында;

в) сораштыру үткәрү методикасы турында;

г) сораштыруда катнашучы муниципаль берәмлектә яшәүчеләрнең минималь саны турында;

3) проектның инициаторы турында белешмәләр (инициатив төркем әъзаларының фамилияләре, исемнәре, атасының исемнәре, аларның яшәү яки булу урыннары турында белешмәләр, чара проектының бүтөн инициаторы атамасы һәм аның урнашу урыны).

3. Әгәр проектның инициативасы төркем булса, гаризаны инициатив төркемнең барлык әъзалары имзалай. Әгәр проектның инициаторы әлеге Тәртипнең 4 статьясының 1 өлешендә күрсәтелгән башка затлар булса, гаризага проект инициаторының вәкаләтле заты һәм Вязовка авыл җирлегендә яшәүче 10нан да ким булмаган кеше кул куя, аларда инициатива проектына гамәлгә ашырырга тәкъдим ителә. Бу очракта гаризада шулай ук гаризага кул куйган затлар (фамилияләре, исемнәре, әтисенең исемнәре, аларның яшәү яки булу урыны турындагы мәгълүматлар) турында белешмәләр күрсәтелә.

4. «Вязовка авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге Советы гариза керткән соң 30 эш көненнән дә соңга калмыйча аны карый һәм сораштыру билгеләү яки сораштыруны билгеләүдән баш тарту турында Карар кабул итә.

5. Сораштыруны билгеләүдән баш тарту нигезе булып, әгәр хокук бозулар Бөгелмә шәһәрәндә яшәүчеләрнең инициатива тәкъдим итүдә катнашкан ихтыяр белдерү нәтижәләрен дәрәҗә билгеләргә мөмкинлек бирмәсә, сораштыру үткәрү турындагы инициативаны күрсәтүнең әлеге маддәсен бозу тора.

6. «Россия Федерациясендә җирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 06 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 31 статьясындагы 4 өлешендә нигезендә гражданны сораштыру үткәрү тәртибен билгеләүче Бөгелмә шәһәр Советы норматив хокукый актында билгеләнгән тәртиптә үткәрелә.

7. Сораштыруда Вязовка авыл җирлегендә яки аның өлешендә 16 яшькә җиткән инициативалы проектны тормышка ашыру тәкъдим ителә.

8. Сораштыру нәтижәләре Вязовка авыл җирлеге башкарма комитеты проектны башлап җибәргәннән соң өч эш көненнән дә соңга калмыйча хәбәр итә.

3 бүлек. Инициатив проектларны кертү һәм карау

14 Статья. "Вязовка авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге Башкарма комитетына инициативалы проектлар кертү

1. «Вязовка авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге Башкарма комитетына инициативалы проект керткәндә тәкъдим ителә:

1) проектның тасвирламасы кәгазьдә һәм график һәм (яки) таблица материаллары кушыла ала торган электрон формада;

2) әлеге Тәртипнең 4 статьясындагы 4, 5 өлешләре нигезендә инициатив төркем төзү беркетмәсе яисә башка документлар, шулай ук инициативалы проектны караганда һәм гамәлгә ашырганда аның исемнән «Вязовка авыл җирлеге»

муниципаль берәмлеге башкарма комитеты белән хезмәттәшлек итәргә вәкаләтле затларны билгеләү турында проект инициаторы карары;

3) гражданнар жыелышы яки конференциясе беркетмәсе, гражданнарны сораштыру нәтижәләре һәм (яки) Вязовка авыл җирлегендә яшәүчеләрнең инициатив проектын яисә аның бер өлешен яклаучы язылу кәгазьләре.

2. Әлеге статьяның 1 өлешендә күрсәтелгән документлар «Вязовка авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге башкарма комитетына инициативалы проектны караган һәм гамәлгә ашырган вакытта «Вязовка авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге Башкарма комитеты белән хезмәттәшлек итәргә вәкаләтле зат тарафыннан тапшырыла, яисә аны җибәргәндә игълан ителгән кыйммәтлек һәм салыну тасвирламасы белән почта аша җибәрелә.

3. Проектны кертү датасы-әлеге статьяның 1 өлешендә, «Вязовка авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге Башкарма комитеты күрсәтелгән документларны алу көне.

4. Документлар «Вязовка авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге Башкарма комитетына инициативалы проектны караган вакытта һәм гамәлгә ашырганда «Вязовка авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге Башкарма комитеты белән хезмәттәшлек итү проектынның вәкаләтле заты тарафыннан тапшырылган очракта, күрсәтелгән затка «Вязовка авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге Башкарма комитеты исемлеген һәм аларны алу датасын күрсәтеп документлар алуда расписка бирелә. Расписка Документлар алган көнне «Вязовка авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге башкарма комитеты тарафыннан бирелергә тиеш.

15 Статья. Инициативалы проектларны карау буенча Комиссия

1. Инициатив проектларны карау буенча комиссия (алга таба-комиссия) инициатив проектларның социаль-икътисадый әһәмиятен объектив бәяләү һәм аларны сайлап алу максатларында төзелә.

2. Комиссия саны 6 кеше тәшкил итә.

3. Комиссиянең персонал составы «Вязовка авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге башкарма комитеты карары белән билгеләнә. Комиссия әгъзаларының яртысы «Вязовка авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге Советы тәкъдимнәре нигезендә билгеләнә. Комиссия составы комиссия кабул иткән карарларга тәэсир итә торган мәнфәгатьләр конфликтлары барлыкка килү мөмкинлеген кире кагу өчен формалаштырыла.

4. Комиссия комиссия рәисе, Комиссия рәисе урынбасары, комиссия секретаре һәм аның эшендә шәхсән катнашучы комиссия әгъзаларынан тора.

5. Комиссия рәисе:

1) комиссия эшен оештыра, аның эшчәнлегенә җитәкчелек итә;

2) комиссиянең чираттагы утырышының көн тәртибе проектын формалаштыра;

3) комиссия әгъзаларына күрсәтмәләр бирә;

4) комиссия утырышларында рәислек итә.

6. Конкурс комиссиясе рәисе урынбасары вакытлыча булмаган очракта конкурс комиссиясе рәисе вазыйфаларын башкара.

7. Комиссия секретаре:

1) комиссия эшчәнлеген мәгълүмати һәм документация белән тәэмин итүне, шул исәптән комиссия утырышына әзерлекне гамәлгә ашыра;

2) комиссия әгъзаларына, проект инициаторларына һәм комиссия утырышына чакырылган башка затларга, комиссиянең чираттагы утырышын уздыру датасы, урыны һәм комиссиянең чираттагы утырышы көн тәртибе турында хәбәр итә;

3) комиссия утырышлары беркетмәләрен алып бара.

8. Комиссия әгъзасы:

- 1) комиссия эшендә, шул исәптән комиссия утырышларында да катнаша;
- 2) комиссия эше мәсьәләләре буенча тәкъдимнәр кертә;
- 3) комиссия утырышларында карала торган документлар һәм материаллар белән таныша;
- 4) комиссия утырышында катнашучыларга сораулар бирә;
- 5) комиссия утырышларында тавыш бирә.
9. Комиссиянең төп эш формасы булып утырышлар тора.
10. Комиссия утырышы аның әгъзаларының яртысыннан ким булмаган очракта хокуклы санала.
11. Проектның инициаторларына һәм аларның вәкилләренә комиссия тарафыннан инициатив проектларны карап тикшерүдә катнашу һәм алар буенча үз позицияләрен билгеләү мөмкинлеге бирелә. Инициатив проектны карау планлаштырыла торган комиссия утырышы турында проект инициаторлары аны үткөрү көненә кадәр 5 эш көненнән дә соңга калмыйча хәбәр ителә.
12. Проект буенча фикер алышу һәм комиссия карар кабул итү проектның инициаторы һәм башка чакырылган затлар катнашыннан башка башкарыла.
13. Комиссия карары комиссия әгъзалары саныннан ачык тавыш белән кабул ителә. Тавыш тигезлеге булганда, комиссия утырышында рәислек итүче тавыш хәлиткеч булып тора.
14. Комиссия әгъзалары карарлар кабул итү турында фикер алышканда тигез хокукларга ия.
15. Комиссия кабул иткән карар белән килешмәгән очракта комиссия әгъзасы Комиссия утырышы беркетмәсенә тартылырга тиешле аерым фикерен язмага житкерергә хокуклы.
16. Комиссия утырышы нәтижеләре буенча беркетмә төзелә, ул комиссия утырышында рәислек итүче, комиссия секретаре һәм комиссия әгъзалары тарафыннан комиссия утырышын уздырганнан соң 3 эш көне эчендә имзаланна.
17. Комиссия секретаре комиссия утырышына беркетмә имзаланган көннән соң 1 эш көненнән дә соңга калмыйча, аны «Вязовка авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге башкарма комитеты житәкчесенә жиберә.
18. Комиссия эшчәнлеген оештыру-техник яктан «Вязовка авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге Башкарма комитеты тәэмин итә.

16 Статья. «Вязовка авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге башкарма комитеты тарафыннан инициативалы проектны карау тәртибе

1. Инициативалы проект «Вязовка авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге Башкарма комитеты тарафыннан кертелгән көннән алып 30 эш көне эчендә карала.
2. «Вязовка авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге башкарма комитетына инициативалы проект кертү турында мәгълүмат «Вязовка авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге Башкарма комитетына инициативалы проект кертелгәннән соң өч эш көне эчендә рәсми бастырып чыгарылырга һәм урнаштырылырга тиеш һәм әлеге Тәртипнең 2 статьясындагы 2 өлешендә, шулай ук проект инициаторлары турында күрсәтелгән белешмәләренә үз эченә алырга тиеш. Бер үк вакытта гражданныр «Вязовка авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге Башкарма комитетына үзләренең инициатив проект буенча тәкъдимнәрен һәм кисәтүләрен тапшыру мөмкинлеге турында хәбәр ителәр.
3. Инициатива проекты буенча тәкъдимнәр һәм искәرمәләр тапшыру срогы 7 эш көне тәшкил итә. 16 яшькә житкән Вязовка авыл җирлегендә яшәүчеләр үзләренең кисәтүләрен һәм тәкъдимнәрен юллый ала. Искәرمәләр һәм тәкъдимнәр «Вязовка авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге Башкарма Комитетына халык тарафыннан турыдан-туры тапшырыла яки почта аша жиберелә.

4. Инициатив проект буенча тәкъдимнәр һәм искәрмәләрне комиссия гомумиләштерә.

5. Инициатив проектны карау нәтижәләре буенча комиссия «Вязовка авыл җирлеген» муниципаль берәмлеген башкарма комитеты җитәкчесенә әлеген статьяның 7 өлешендә күрсәтелгән карарларның берсен кабул итәргә тәкъдим итә. «Вязовка авыл җирлеген» муниципаль берәмлеген башкарма комитеты җитәкчесенә берничә инициативалы проект кертелгән, шул исәптән, өстенлекле мәсьәләләр эчтәлеген буенча шундый тасвирлама белән, комиссия «Вязовка авыл җирлеген» муниципаль берәмлеген башкарма комитеты җитәкчесенә конкурс сайлап алуын оештырырга тәкъдим итә.

6. Конкурс сайлап алуын әлеген Тәртипнең 17 статьясын нигезендә оештырыла. Конкурс сайлап алуын үткөрү турында хәбәр проект инициаторларына тиешле карар кабул ителгәннән соң 3 эш көненнән дәр соңга калмыйча җибәрелә.

7. Комиссия тәкъдимен яисә конкурс нигезендә сайлап алу нәтижәләрен буенча "Вязовка авыл җирлеген" муниципаль берәмлеген башкарма комитеты җитәкчесен түбәндәгел карарларның берсен кабул итә:

1) «Вязовка авыл җирлеген» муниципаль берәмлеген бюджетын турндагы карарда каралган бюджет ассигнованиеләрен чикләрендә тиешле максатларга һәм (яки) «Вязовка авыл җирлеген» муниципаль берәмлеген бюджетын проектны тәзү һәм карау тәртибен нигезендә (бюджет турндагы карарга үзгәрешләр кертү)аның өстендә эшләүнен дәрәвам итәргә.;

2) инициативалы проектны хуплаудан баш тарту һәм анын проект инициаторларына кире кайтару.

8. "Вязовка авыл җирлеген" муниципаль берәмлеген башкарма комитеты җитәкчесен инициативалы проектка ярдәм итүдән баш тарту турнда Карар кабул итә:

1) инициатив проектны кертүнен билгеләнгән тәртибен үтәмәү һәм анын карау;

2) инициатив проектның федераль законнар һәм Россия Федерациясенен башка норматив хокукый актлары, Татарстан Республикасын законнарын һәм башка норматив хокукый актлары таләпләренә, Татарстан Республикасын Бөгелмә муниципаль районының «Вязовка авыл җирлеген» муниципаль берәмлеген Уставына туры килмәвен.

3) җирле үзидәрә органнарынның кирәкле вәкаләтләрен һәм хокукларын булмау сәбәпле инициативалы проектны гамәлгә ашыра алмавы;

4) җирлекнең "Вязовка авыл җирлеген" муниципаль берәмлеген бюджетын акчаларын инициативалы түләүләр формалашу чыганагы булмаган инициативалы проектны гамәлгә ашыру өчен кирәкле акчалар күләмендә булмау;

5) инициатив проектта сурәтләнгән проблеманы нәтижәлерәк чишү мөмкинлеген булу;

6) инициатив проектны конкурс сайлап алуын узмаган дип тану.

9. Проектны карау нәтижәләрен буенча карар кабул ителгән көннән соң өч эш көненнән дәр соңга калмыйча проект инициаторына җибәрелә.

10. Татарстан Республикасын Бөгелмә муниципаль районының «Вязовка авыл җирлеген» муниципаль берәмлеген башкарма комитеты әлеген статьяның 8 өлешендәгел 5 пунктнында каралган очракта, проект инициаторларына бергәләп инициативалы проектны эшләп бетерергә тәкъдим итәргә, шулай ук анын үз компетенцияләрен нигезендә башка муниципаль берәмлекнең җирле үзидәрә органына яисә дәүләт органына тәкъдим итәргә тиеш.

Проектны эшләп бетерү өчен комиссия комиссия әгъзаларын, Татарстан Республикасын Бөгелмә муниципаль районы җирле үзидәрә органнарын вәкилләрен, проект инициаторын вәкилләрен арасыннан эшчел төркем тәзи, шулай ук проектны эшләп бетерү вакытын билгели.

Эшләп бетерелгән инициатива проекты комиссия тарафыннан әлеге Тәртипнең 15 статьясы һәм әлеге маддә нигезендә карала.

17 Статья. Инициативалы проектларны сайлап алу бәйгесе

1. Конкурс сайлап алуларын комиссия башкара.
2. Конкурс сайлап алуының критерийлары:
  - 1) халыкның проблеманы хәл итүгә инициативалы проект җибәрелгән проблеманы билгеләүдә һәм аны тормышка ашыруда катнашу дәрәжәсе;
  - 2) инициатив проектны тормышка ашыруның социаль нәтижәләгә.
3. Конкурс сайлап алу критерийлары, аларның әһәмияте, үзләренә туры килгән баллар һәм авырлык коэффицицентлары кушымтада әлеге Тәртипкә (алга таба – критерийлар) куелган.
4. Конкурс сайлап алуы әлеге Тәртипнең 15 статьясы нигезендә үткәрелә торган комиссия утырышында гамәлгә ашырыла.
5. Комиссия конкурс сайлап алуларын узган инициатив проектларны ачыклау критерийлары нигезендә инициатив проектларны бәяли.
6. Конкурс сайлап алу нәтижәләре буенча, йомгаклау бәяләвен исәпкә алып, комиссия инициатив проектларны конкурс сайлап алуын узган яисә үтмәгән дип игълан итү турында Карар кабул итә.
7. Конкурс сайлап алуларын барлык критерийлар буенча максималъ суммар балл алган инициатив проект игълан итә.
8. Бәяләү нәтижәләре буенча берничә инициативалы проект бер үк балл җыйган очракта, өстенлеккә Татарстан Республикасы Бөгелмә муниципаль районының «Вязовка авыл җирлегә» муниципаль берәмлегә Башкарма комитетына кертелгән инициативалы проект ия.

18 Статья. «Вязовка авыл җирлегә» муниципаль берәмлегә Башкарма комитетының инициативалы проектны тормышка ашыру турында карары

1. «Вязовка авыл җирлегә» муниципаль берәмлегә башкарма комитеты инициативалы проектны тормышка ашыру турында карар чыгара.
2. Инициативалы проектны гамәлгә ашыру турындагы карарда булырга тиеш:
  - 1) инициатив проектны гамәлгә ашыру нәтижәсендә барлыкка китерелергә тиешле объектның исеме (адресын яки урынын күрсәтеп) яки инициатив проектны тормышка ашыруга юнәлдерелгән чараның исеме;
  - 2) "Вязовка авыл җирлегә" муниципаль берәмлегә бюджеты акчаларын тоту юнәлеше (төзелеш, реконструкция, сатып алу, чара (чаралар) үткәру);
  - 3) инициатив проектны гамәлгә ашыруга бүлеп бирелә торган Бөгелмә шәһәре бюджеты акчаларын баш бүлүченең исеме;
  - 4) клиент, төзүче исеме;
  - 5) объектны файдалануга тапшыру (сатып алу), чараны (чараларны)гамәлгә ашыру срогы;
  - 6) объектның фаразланган (чик) бәясе яки инициатива түләүләре күләмен бүлеп бирү белән чараны (чараларны) уздыруга чик акча күләме;
  - 7) инициативалы түләүләр күләмен бүлеп бирү белән чараны (чараларны) уздыруга объектның фаразланган (чик) бәясен яки чик күләмен гамәлгә ашыру еллары буенча бүлү.

19 Статъя. «Интернет» мәгълүмат-коммуникация челтәрендә инициатив проект турында мәгълүмат рәсми бастырып чыгару һәм урнаштыру тәртибе

1. «Вязовка авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге Башкарма комитетының инициативалы проектын карау, инициативалы проектны гамәлгә ашыруның барышы, шул исәптән акчадан файдалану, аны гамәлгә ашыруда кызыксынган затларның мөлкәти һәм (яки) хезмәт катнашуы турында мәгълүмат рәсми сайтта бастырып чыгарылырга һәм урнаштырылырга тиеш.

Татарстан Республикасы
 Бөгелмә муниципаль
 районының
 «Вязовка авыл жирлеген»
 муниципаль берәмлегенен
 инициатив проектларын
 тәкъдим итү, кертү, фикер
 алышу һәм карау тәртибенә
 кушымта

Инициативалы проектларны конкурс нигезендә сайлап алу критерийлары, аларның
 әһәмияте, аларга туры килгән баллар һәм авырлык коэффициентлары

<i>Инициатив проектны сайлау критерийының исеме</i>	<i>Инициатив проектны сайлау критерийын бәяләү күрсәткеченең исеме</i>	<i>Инициатива проектны сайлау критерийын бәяләүнең санлы күрсәткече</i> <i>Инициатива проектны сайлау критерийын бәяләүнең санлы күрсәткече</i>
---	--	--

1	2	3
Инициатив проектның социаль әһәмияте	инициативалы проектны тәкъдим итүдә катнашкан гражданның саны	5 кеше өчен 1 балл,
	тормышка ашырылган инициатив проект нәтижеләре белән даими (айга ким дигәндә бер тапкыр) файдаланачак алучылар саны (кеше)	ләкин 20 баллдан артык түгел
Кызыксынган кешеләрнең финанс катнашу дәрәжәсе сатуда	инициативалы проект бәясенә инициативалы проектны финанслауда физик затларның инициативалы түләүләре күләменә мөнәсәбәт	100 кеше өчен 1 балл,
	инициативалы проект бәясенә финанслауда юридик затларның, шәхси эшкүарларның инициативалы түләүләре күләменә мөнәсәбәт	ләкин 15 баллдан артык түгел
инициативалы проект	инициативалы проектны тормышка ашыруда катнашырга теләк белдергән гражданның саны	Финанслауның һәр 1 проценты өчен 1 балл, ләкин 30 баллдан артык түгел
		Финанслауның һәр 2 проценты өчен 1 балл, ләкин 25 баллдан артык түгел